

СТАНОВИЩЕ

за научните трудове и учебната дейност на гл. ас. Светлана Дойчева Стаменова, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност “доцент”, специалност “Социология”, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, обявен в ДВ бр. 67 от 28. 07. 2020 г. за нуждите на секция “Публични политики и социални промени” в Института по философия и социология, БАН

Член на Научно жури: проф. дсн Таня Неделчева, Институт по философия и социология, Българска академия на науките

1. Общо описание на представените материали

Светлана Дойчева Стаменова участва в конкурса за доцент с публикации за периода 1990 - 2020 г., които количествено са: 2 монографии, 7 студии, издадени в чужбина, 1 глава от колективна монография, 12 статии. От тях 11 са на английски език и 11 на български език. Установено е, че съдържанието на две от статиите се препокрива в значителна степен. В този смисъл ще бъдат оценявани са 21.

Участвала е в 7 международни и в 12 национални конференции, изнесла е 8 публични лекции на различни научни форуми, участвала е в 5 международни и национални изследователски проекти като ръководител или член на колектив.

Светлана Стаменова е единствен кандидат в конкурса.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата; коя от тях доминира;

Проблемните области са аспектите на политическото, на националната, етническата и политическата идентичност, на пост-комунистическо развитие и средните класи, на демократичните процеси и толерантността, на политическата култура.

Учебна дейност на кандидата: лекционни курсове в СУ “Св. Кл. Охридски”, Югозападен университет и Нов български университет през периода 1999-2001 г. по “Теории и концепции за пост-комунистическата системна промяна”.

3. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата, ясна характеристика на научните приноси: новост за науката (нови теории, хипотези, методи и др.); обогатяване на съществуващи знания; приложение на научни постижения в практиката и реализиран икономически ефект;

Творчеството на д-р Светлана Стаменова е вътрешно кохерентно, както в синхронен, така и в диахронен аспект и при един абстрактен поглед може да се каже, че то като цяло се отнася до социология на етнически и национални идентичности, политическата култура, демокрацията и толерантността. Творчеството ѝ съдържа определени теоретични центрове. Анализиранияте проблеми се пресичат като запазват своята релефност. Характерни особености на анализа върху основата на съвременни теоретични постановки много убедително се допълват от статистически данни и резултати от емпирични социологически изследвания.

Високият професионализъм на автора личи при трактовката на всеки от анализиранияте проблеми. Аргументацията е на нивото на различни теоретични позиции, съчетана с емпирични резултати, което много ясно е проявено в монографията “Политически и етнически влияния върху националното съзнание на българското етническо мнозинство” (2019), където двете горни позиции са отделени като две смислови части. Първата е общата концептуална рамка, в която се анализират проблемите за “Етническата национална идентичност и формирането на нациите”, неолиберализма, кризата на демокрацията. Втората част са резултатите от емпиричното социологическо изследване. Следващата характеристика, която е резултат от дълбокото навлизане в разработваната проблематика, е прецизната систематика и логическа аргументация.

Могат да се очертаят няколко тематични насоки със съответни приноси.

Първо. Основен смислов център е отношението между политическото и етническото в рамките на националната идентичност. Важен извод, който се отнася до диференция специфика на българската национална идентичност, е, че “гражданско-политическата и “етно-културната” идентичности не са антагонистични, а са смесени в националното съзнание. Очертава се спецификата за българската национална идентичност, при която засилването на етническите елементи не води до увеличаване на дистанциите между етноси, в това число и имигрантите. Това фактически е още едно потвърждение, че т.нар. “български етнически модел” функционира и все още е фактор в укрепването на социалния ред в България. Именно поради тази причина и

толерантността към малцинствата в България е отличителен белег в сравнение с другите балкански национализми.

Второ. В редица от публикациите (3, 4, 5, 6, 7, 8 и др.) се прави прецизен сравнителен анализ на различни аспекти от социалната динамика в страните от централна Европа и Балканските държави. Аргументира се тезата, че културното и историческото наследство обуславят особеностите в прехода от тоталирано към демократично общество. Специално се отбелязва, че за разлика от другите балкански страни българската етническа толерантност е силно детерминирана от наследството от миналото. Не може да не се посочи и анализа, посветен на състоянието на средната класа в Централно-европейските държави и България (Румъния).

Трето. Няколко от публикациите са посветени на проблеми, свързани с населението в селата (17, 18, 20 и др.). Акцент е образованието на селското население в България като се прави сравнителен анализ с този феномен в Полша и Румъния. Вниманието е насочено към факторите на удовлетвореност от живота на българските селски жители и тяхната промяна в десетгодишен период, както и към начина на мислене на жителите на селските райони и тези от градовете. При анализа на моделите на толерантност към етническите малцинства на Балканите и спецификите на българското село се достига до извода, че селските жители са по-толерантни към българските мюсюлмани и етническите малцинства, отколкото живеещите в градовете.

Четвърто. Анализите върху основата на собствени социологически изследвания и вторичен анализ на резултати от други позволява на д-р Стаменова да достигне до ценни теоретични изводи, свързани с генезиса на нацията и модерната национална държава, съдбата на националната държава в ситуацията на доминиране на неолиберализма и глобализацията, кризата на демокрацията, мултикултурализма и модификациите на национализма (1, 7, 15 и др.).

Пето. В някои от публикациите е силно присъствието на рефлексии върху конкретни политически ситуации, събития и тенденции. Например в монографията “Structural and Axiological Determinants of Political Support (Comparative Analysis of Poland and Bulgaria)” е очертана ситуацията на политическата подкрепа в България през периода 1990-2011 г., промените в степента на доверие към политическия елит, разочарованието от функционирането на конкретни практики на демократичното управление и др.

Шесто. При проведените емпирични социологически изследвания са спазени всички академични норми и изисквания. Анализът и интерпретацията на резултатите са професионални.

Седмо. В методологично-концептуален план особено важни са кратките бележки, свързани със субстанциалния и релационен подход, защото особено втория съдържа изключителен евристичен потенциал.

4. Критични съображения:

1. Ще обърна внимание на една основна теза, която защитава авторът. На с. 22 от “Политически и етически влияния върху националното съзнание на българското етническо мнозинство” се твърди, че “не културата и етничността са факторите, които определят нацията и националността, а политическият проект” и като следствие от това е тезата, че етническата и културна национална принадлежност е основана на политически конструирани идентичности” (с. 16). Подобна категорична теза ми се струва, че е плод на силното доверяване на съвременните теории и че едва ли не всяко социално действие е превърната форма на отношение на власт. При формирането на нацията не може да се посочи доминиращ фактор, защото има структурно и функционално взаимодействие на култура, традиции, политически проекти и т.н.

2. Авторът след като формулира 6 хипотези много прецизно анализира данните от конкретното социологически изследване и съответно констатира подкрепа или не на данните за издигнатите предварително предположения. Ще коментирам първата хипотеза. Тя е, че съществува тенденция на засилване на гражданските компоненти в националната идентичност за сметка на етническите. Според автора в масовото съзнание на българското етническо мнозинство не се прави разлика между политическа и етническа национална идентичност, елементите на тези по теория противоположни идентичности са смесени в националното съзнание. Това, според кандидата, отхвърля първата хипотеза като погрешно поставена. Според моите изследвания тази хипотеза е вярна. Наистина съществува тенденция за отслабване на националната идентичност и засилване на гражданската (може да се каже европейска). Твърдението на кандидата, че българинът не прави разлика между политическата и етническата идентичности е само привидно вярно, защото наистина етническите българи смятат държавата като единствено своя, т.е. политическото и етническото се смесват, но това не значи, че не се прави разлика между политическата, която акцентира върху държавните атрибути и политическото функциониране и етническата, свързана с историята, родовите връзки,

махалата, традициите, митовете и т.н. На с. 80-81 са дадени точно редица компонентите на националното съзнание. Вероятно някои от недоразуменията идват от използването на термини, които внасят определяна неяснота. Например говори се за етническа и политическа национални идентичности, а всъщност става дума, че в идентификационното поле на националната идентичност има както етнически, така и политически елементи. Естествено има етническа идентичност и съответно политическа идентичност.

Горните критични съображения в някакъв смисъл са само примери за възможните спорни територии, но като цяло разработките са интересни и задълбочени изследвания на етническото и националното през последните години.

5. При колективни публикации – определяне на приноса на кандидата;
Светлана Стаменова няма публикации в съавторство.

6. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература (по негови данни). Числови показатели (брой цитати, импакт фактори). Вид на цитатите, (когато последните не са само споменаване в литературния списък, в интерес на кандидата е да представи ксерокопия на цитатите, за да се прецени характерът им);

Посочени са 21 цитирания на публикации на автора на английски и 1 цитиране на руски езици. От тях 5 са статии, публикувани в списания в Skopus.

Формулирани са 19 приносни моменти като 1 (№ 7) от тях звучи като дейност, а не като резултат.

7. Лични впечатления за кандидата и други данни, непосочени в предхождащите точки

Познавам автора като добър професионалист. Но имам едно пожелание: Фактът на неспоменаването на българските автори, работилите в същите изследователски полета, сякаш е демонстрация на научно високомерие. Ако се погледнат цитиранията в монографията “Политически и етнически влияния върху националното съзнание на българското етническо мнозинство” например, ще се видят само няколко имена на български автори, а по тези проблеми през последните десетилетия има не малко сериозни теоретични и емпирични изследвания.

Заключение:

На основание на посочените научни и научно-приложни приноси, преподавателска и експертна дейност предлагам на уважаемите членове на Научното жури единодушно да препоръчат на Научния съвет на ИФС присъждането на академичната длъжност “доцент”, специалност **Социология, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата** на главен асистент, доктор **Светлана Дойчева Стаменова.**

4 ноември 2020 г.

Подпис:

(проф. дсн Т. Неделчева)